ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ସାହିତ୍ୟରେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ

ଡକ୍ଟର ହେମନ୍ତ କୁମାର ଛୋଟରାୟ

ସତ୍ୟବାଦୀ-ସାହିତ୍ୟ-ବିନ୍ଧାଣୀ ପଣ୍ଡିତ ଉତ୍କଳମଣି ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ ଥିଲେ ଉଗ୍ରଜାତୀୟବାଦୀ, ସମାଜ ସଂସ୍କାରକ ତଥା ଦେଶ ସେବକ । ପ୍ରାକୃତିକ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ପ୍ରପୀଡିତ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଦୁଃଖ-ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ପ୍ରତି ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ହେବା ସହ ସଂସ୍କୃତିର ସୁରକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ଜୀବନ ବ୍ୟାପି ସଂଗ୍ରାମ ଉତ୍କଳୀୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରେରଣାର ଉତ୍ସ ହୋଇଆସିଛି । ଦେଶର ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ଲଢେଇ କରିବା, ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଭିତ୍ତିକ ଶିକ୍ଷାର ବିକାଶ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବନବିଦ୍ୟାଳୟର ପରିଚାଳନା ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଲାଇବା ଓ ଲୁପ୍ତ ଉତ୍କଳୀୟ ପରମ୍ପରା-କିମ୍ବଦନ୍ତୀର ଉଦ୍ଧାର ନିମନ୍ତେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ନିଜକୁ ଅହରହ ନିୟୋଜିତ କରିଥିଲେ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବା ଧର୍ମ ଦର୍ଶନ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ଅନୁରକ୍ତି ଥିବା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଛି । ବିଶେଷ କରି ଉତ୍କଳର ପ୍ରାଣ-ଆରାଧ୍ୟ ଦେବତା ନୀଳାଚଳନାଥ ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଅଖଣ୍ଡ ବିଶ୍ୱାସ, ଭରସା ଓ ଭକ୍ତି ରହିଥିବା ନିଜର ବିଭିନ୍ନ ରଚନାରେ ସେ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଛନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଯେତେବେଳେ ଭୀଷଣ ସଙ୍କଟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛି, ସେତେବେଳେ ତହିଁରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ହିଁ ଭରସା କରିଛି । ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ହିଁ ସ୍ମରଣ କରିଛି । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ, ବଡ ବଡ ବିପଦ-ଗୁରୁତର ଅନେକ ସଙ୍କଟ ଯେ, ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚାର ମାତ୍ରେ ନିମିଷେକ ମଧ୍ୟରେ ଉଭେଇ ଯାଇଛି, ତାହା ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳବାସୀ ଅନୁଭବ କରିଆସିଛନ୍ତି । ଥରେ ଓଡ଼ିଶାର ବାରଶତ ଶିଳ୍ପୀଙ୍କ ସାମ୍ନାରେ ଏକ ସଙ୍କଟ ଉଦ୍‌ଭାସିତ ହୋଇଥିଲା । ସେମାନେ ନୈରାଶ୍ୟର ଅଥଳ ଜଳରେ ଉବୁଟୁବୁ ହେଉଥାଆନ୍ତି । ଶତଚେଷ୍ଟା କରି କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିରର ଅଗ୍ରଭାଗ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ସମ୍ଭବ ହେଉନଥାଏ । ଶିଳ୍ପୀଶାସ୍ତ୍ରର ଆଲୋଚନା-ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନାରେ ସେମାନଙ୍କର ବିନିଦ୍ର ରଜନୀ ବିତିଯାଉଥାଏ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଦିବସର ପ୍ରଭାତ ପୂର୍ବରୁ ଅଗ୍ରକୁମ୍ଭ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ନହେଲେ ବାରଶତ ଶିଳ୍ପୀଙ୍କର ମସ୍ତକ ଛେଦନ ହେବାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମିଳି ସାରିଥାଏ । ଶେଷ ରଜନୀରେ ଆତଙ୍କିତ ବାରଶହ ବଢେଇ ଗୋଟିଏ ସଭାରେ ମିଳିତ ହୋଇ ବିଚାର ବିମର୍ଷ କରୁଥା'ନ୍ତି । ସଂଯୋଗକ୍ରମେ ବିଶୁ ମହାରଣାଙ୍କ ବାରବର୍ଷର ପୁତ୍ର ଧର୍ମପଦ ପିତାଙ୍କ ସହ ସାକ୍ଷାତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ଥାଏ ସେହି ସଭାରେ । ହତୋତ୍ସାହିତ ଶିଳ୍ପୀମାନଙ୍କୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେବାପାଇଁ ଧର୍ମପଦ ମୁହଁରେ କବି ଗୋପବନ୍ଧୁ ଯେଉଁ ଭାଷା ଦେଇଥିଲେ, ତାହା ଥିଲା ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ ଶିଶୁର ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ଓ ଅନ୍ୟ ଦେବା-ଦେବୀଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଚୁର ଭକ୍ତି ଓ ଭରସାର ନିଦର୍ଶନ ।

ଯୋଡିକର ବେନି ସବିନୟ ବାଣୀ
କହେ ଶେଷେ ଧର୍ମପଦ-
''ନୀଳାଚଳେ ଯେବେ ସତ୍ୟ ଜଗନ୍ନାଥ
ନ ହେବ କିଛି ଆପଦ ।''

ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ ନାରୀର ତା'ପୁତ୍ରର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ କରୁଣା ଉପରେ ଥିବା ଭରସାର ଚିତ୍ର ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ କାବ୍ୟକୃତି 'ଧର୍ମପଦ'ରେ । ବାରଣ ସତ୍ତ୍ୱେ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ଯାଇ ପିତାଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଓ ଶତଶତ ଜାତି ପୁଅଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧର୍ମ ଦେବତାଙ୍କ ରଥ ନିର୍ମାଣ କୌଶଳ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦର୍ଶନ ନିମନ୍ତେ ଧର୍ମପଦର ଆଗ୍ରହ ଓ ଯୁକ୍ତି ନିକଟରେ ପରାଜିତ ମାଆ ଶେଷରେ ଅନୁମତି ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି ସେଠାକୁ ଯିବା ପାଇଁ । ପୁତ୍ରର ବୁଦ୍ଧି, ଜ୍ଞାନ ଓ ସାହସ ଦେଖି ଆତ୍ମହରା ମାଆ ଆଶା କରେ, ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ କୃପା ହେଲେ, ତା'ର ପୁତ୍ର ନିଶ୍ଚୟ ବଂଶର ଗୌରବ ଓ ଯଶ ରକ୍ଷା କରିବ ।

''ମରିଯାଏ ଆହା ମୋ ଧନମାଳିରେ
କେଡେ ବୁଦ୍ଧି କି ସାହସ ?
ଜଗନ୍ନାଥେ କୃପା କଲେ ତୁ ରଖିବୁ
କୁଳ-ଗଉରବ ଯଶ ।''

ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଉପରେ ଉତ୍କଳର ନର-ନାରୀ ଭରସା କରି ଆସୁଛନ୍ତି- ଏହା ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ସହ ନିଜେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଉପରେ ଅଖଣ୍ଡ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଥିବା ଦର୍ଶାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଭୁଲି ନାହାନ୍ତି । ହଜାରୀବାଗ କାରାଗାରକୁ ବନ୍ଦୀ ଭାବରେ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହେଲାବେଳେ ତାଙ୍କର ହୃଦ୍‌ବୋଧ ହୋଇଛି, ଭାରତବର୍ଷର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ତାହା ଆପଣା କକ୍ଷ । ଭାରତର ପ୍ରତିସ୍ଥାନ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ପୁଣ୍ୟ ନୀଳାଚଳ । ''ବନ୍ଦୀର ଆତ୍ମକଥା'' ମାଧ୍ୟମରେ ସେ ଜଣାଇଛନ୍ତି- ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଆଶ୍ରା । ସେ ଚାହିଁଲେ ଦେଶର ସମସ୍ତ ଦୁର୍ଗତି ଦୂର ହୋଇପାରିବ ।

ଭାରତର ପ୍ରତି ବୃକ୍ଷ କଳ୍ପବଟ,
ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରକଟ ।

XXXXXX

ଥିଲେ ଯହିଁ ତହିଁ ଭାରତ ଶୟଳେ,
ମଣିବି ମୁଁ ଅଛି ନୀଳଚକ୍ର ତଳେ ।
ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ ପତିତପାବନ,
ଜୀବନେ ମରଣେ ତୁମ୍ଭେ ମୋ ଶରଣ ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ଅବ୍ୟାହତ ରଖିବାକୁ ଯେଉଁ ପ୍ରେରଣା ଦାୟକ ବାଣୀ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ଗୋପବନ୍ଧୁ, ତାହା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରିଥିଲା । ଆତ୍ମୀୟ ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ତାଙ୍କ କାରାଦଣ୍ଡରେ କାତର ନହେବା ପାଇଁ ସେ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ନିରାଶ ନହୋଇ ବିଦେଶୀ ବିରୋଧରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ପୂର୍ବବତ୍ ଅଗ୍ରସର କରିବା ପାଇଁ ସେ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । ନାବିକ ବିନା ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ନୌକା ଯେ ଚାଲିପାରିବ ନାହିଁ, ଏ ଭାବନା ନ ରଖି ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲୁ ରଖିବା ପାଇଁ ସେ ଆହ୍ୱାନ ଦେଇଥିଲେ ।

ନ ଅଟକେ କର୍ମ ନେତାର ଅଭାବେ,
ଧର୍ମ-ନାବ ଚଳେ ଧର୍ମର ପ୍ରଭାବେ ।
ବିଶେଷେ ଉତ୍କଳେ ନାହିଁ ପ୍ରୟୋଜନ,
ଉତ୍କଳର ନେତା ନିଜେ ନାରାୟଣ ।

ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ସଙ୍ଗଠନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନେତୃତ୍ୱର ଅଭାବ ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରଶ୍ନବାଚୀ ସୃଷ୍ଟି ହେଲେ କାଳଜୟୀ ଉକ୍ତ ପଂକ୍ତିଟି ସର୍ବତ୍ର ଏବେ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ ହେଉଥିବା ପରିଲକ୍ଷିତ । ନିଜ ହାତରେ ତରବାରୀ ଧରି ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ ସେନାପତି ସାଜି ଉତ୍କଳର ମାନ-ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷା ପାଇଁ କାଞ୍ଚି ଯୁଦ୍ଧରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯେଉଁ ବିଜୟର ବୈଜୟନ୍ତୀ ଉଡାଇଥିଲେ, ତାହା ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ଗୋପବନ୍ଧୁ ଜନଶ୍ରୁତିକୁ ସତ୍ୟରୂପେ ପ୍ରତିପାଦିତ କରିବାକୁ ଯାଇ 'ମାଣିକ ପାଟଣା' ତାହାର ସାକ୍ଷୀ ବୋଲି ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି । ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ ଥାଉ ଥାଉ ଉତ୍କଳର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ତାଙ୍କୁ ବ୍ୟଥିତ କରିଛି ।

ଏବେ ନୀଳାଚଳେ ବିଜେ ଜଗନ୍ନାଥ
ତେବେ କହ କିମ୍ପା ଉତ୍କଳ ଅନାଥ ?

ଉତ୍କଳୀୟମାନେ ପୂର୍ବବଳ, ବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ସାହସ ହରାଇ ବସିଛନ୍ତି । ସେଥିରେ ମର୍ମାହତ କବି ଗୋପବନ୍ଧୁ ଗାଇଛନ୍ତି-

ଉତ୍କଳବାସୀଙ୍କ ଦେଖି ଏ ଦୁର୍ଗତି
ଦାରୁଭୂତ ଏବେ ନୀଳାଚଳ ପତି ।

''କାରା କବିତା'' ଗ୍ରନ୍ଥର ''ବନ୍ଦୀର ସ୍ୱଦେଶ-ଚିନ୍ତା' କବିତାରେ କବି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ହୃଦୟରେ ମଧୁର ମଳୟ ଅନେକ ସ୍ମୃତିକୁ ଜାଗ୍ରତ କରିଛି । ଭାର୍ଗବୀ କୂଳରେ ତରୁଣ ଜୀବନ ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନର ଚିତ୍ରପଟ ତାଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିଛି । ସିନ୍ଧୁ ଉପକଣ୍ଠ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର ଧାମର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସ୍ପର୍ଶ ଓ ଗନ୍ଧ ବହନ କରି ମଧୁର ମଳୟ ବନ୍ଦୀଶାଳାକୁ ଆସିଥିବା ସେ ଅନୁଭବ କରି ତାକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲେ -

ପୁଣ୍ୟ ଗନ୍ଧବହ କର ଅନୁଗ୍ରହ
କହ ପ୍ରିୟ ପୁରୀ ସୁସମାଚାର
କନ୍ଦର-ନିବାସୀ ପ୍ରଭୁ ବ୍ରହ୍ମରାଶି
କରୁଛନ୍ତି ଏବେ କେଉଁ ବିଚାର ?

ଗୋପବନ୍ଧୁ ଆଶା ପ୍ରକଟ କରିଛନ୍ତି, ନୀଳାଚଳବାସୀ ସମୀରଣ ହସ୍ତରେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଇ କିଛି ଶୁଭବାର୍ତ୍ତା ପଠାଇଛନ୍ତି କି ? ସାଧୁ-ସନ୍ଥ, ସେବକ ଓ ମହନ୍ତମାନେ ଦେଶର ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ କିଛି ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି କି ? ଜାତୀୟ ସମସ୍ୟା ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର କି ବିଚାର ? ନୀଳାଚଳ ଧାମର ଗୋଡି ମାଟି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କର ଅତି ପ୍ରିୟ । ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ ହେଉଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଯାତ୍ରାର ମୁଖ୍ୟ ନିୟନ୍ତ୍ରକ । ବନ୍ଦୀଶାଳାରେ ରହି ତାଙ୍କ ହୃଦୟର ଅବସାଦକୁ ଅପସାରଣ କରିବା ପାଇଁ ସେ ପୁନଶ୍ଚ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଛନ୍ତି ।

''ଗମ୍ଭୀରାକୁ କିବା ଶ୍ରୀମୁଖ ଆଦେଶ
ପଠାଇଛନ୍ତି ଦେବ ମୋ ପାଇଁ
କହ କେବେ ବାୟୁ କ୍ଷୀଣ ହୁଏ ଆୟୁ
ରହିଥିବି କେତେ କାଳ ଅନାଇଁ ?''

'ବନ୍ଦୀର ସନ୍ଧ୍ୟା ଭାବନା' କବିତାରେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ସଂଧ୍ୟା ସମୟର ବାସ୍ତବ ଚିତ୍ରପଟ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ନୀଳାଚଳ ଧାମର ସାନ୍ଧ୍ୟ ଆଧାତ୍ମିକ ପରିବେଶ ତାଙ୍କୁ ଭାବ ବିହ୍ୱଳ କରିଛି ।

ବାଜିବଣି ନୀଳାଚଳେ କେତେ ଘଣ୍ଟା ଭେରି ତୂରି
ଏ ସନ୍ଧ୍ୟା ଆରତି ବେଳେ ବେଢା ଉଠୁଥିବ ପୂରି ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ଆରତି ବେଳେ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ବେଢାର ନିଆରା ଅନୁଭବ ଭକ୍ତ ମନରେ ଗଭୀର ରେଖାପାତ କରିଥାଏ । ବେଢା ଭିତରେ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଅତିବାହିତ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକଟ କରେ ଭକ୍ତ । ସେ ଅନୁଭବ କରେ ସତେ ଯେମିତି, ସାରା ଜୀବନର ଶାନ୍ତି ଏଇ ବେଢା ଭିତରେ ମିଳିଯାଉଛି । ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କୁ କାରାଗାର ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଅମୃତ ଅନୁଭବ ବାରମ୍ବାର ଆକର୍ଷିତ କରିଛି ।

'ଅବକାଶ ଚିନ୍ତା' କବିତା ଗ୍ରନ୍ଥର 'ରେଳ ଉପରେ ଚିଲିକା ଦର୍ଶନ' ଏକ ଲୋକପ୍ରିୟ କବିତା । ରେଳରେ ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା ସମୟରେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚିଲିକାର ଅପୂର୍ବ ଦୃଶ୍ୟରାଜି ଦେଖି ବିମୋହିତ ହୋଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଉତ୍କଳର ଗୌରବ ଅତୀତ ତାଙ୍କର ସ୍ମରଣ ହୋଇଛି । ଅତୀତର ସେହି ଗୌରବ ଆଉ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେ କ୍ଷୋଭ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ।

କାହିଁ ଉତ୍କଳର ସେ ସୁକୃତ ରାଶି ?
ଯାହାର ପ୍ରଭାବେ ପ୍ରଭୁ ବ୍ରହ୍ମରାଶି
ନିଜେ ନିରଞ୍ଜନ ଜଗତ-ଈଶ୍ୱର
ଧରିଣ ସୈନିକ ନର-କଳେବର
ଉତ୍କଳର ଯଶଃ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ରକ୍ଷଣେ
ବିଜେ କଲେ ଘୋର ସମର ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ ।

'କାଞ୍ଚି ବିଜୟ' ଜନଶ୍ରୁତିଟି କବି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ମନରେ ବାରମ୍ବାର ଆଲୋଡନ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । ଉତ୍କଳର ଯଶ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଅବଦାନ ଅତୁଳନୀୟ । ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଭକ୍ତର ବନ୍ଧୁ । ସେ ସଦାସର୍ବଦା ଉତ୍କଳର କଲ୍ୟାଣ ଚାହାଁନ୍ତି । 'ବଳରାମ ଦାସ' କବିତାରେ ପୁନଶ୍ଚ ସେ ଗାଇ ଉଠିଛନ୍ତି-

ହୁଏ ମୋ ପ୍ରତୀତି ନୀଳାଚଳ ପତି
ଭକତ-ବନ୍ଧୁ ଠାକୁର
ଉତ୍କଳ କଲ୍ୟାଣେ ଯୁଦ୍ଧ ଅଭିଯାନେ
ଜିଣିଲେ ଯେ କାଞ୍ଚିପୁର ।

ଆଶାବାଦୀ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦୁର୍ଗତିର ନିରାକରଣ ପାଇଁ ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଉପରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଭରଶୀଳ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଗଦ୍ୟ ରଚନାରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଛି । ୪.୧୦.୧୯୧୯ ତାରିଖ 'ସମାଜ'ରେ 'ଭାରତୀୟ ରାଜନୀତିରେ ସମାଜର ଆବିର୍ଭାବ' ଶୀର୍ଷକ ଲେଖା ଲେଖିବାକୁ ଯାଇ ସେ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି- ''ଅନାଥର ନାଥ ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ କରୁଣା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ସମ୍ବଳ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ସବୁପ୍ରକାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଘୋର ଆର୍ତ୍ତର ସମୟ । ଆର୍ତ୍ତତ୍ରାଣଙ୍କ ଆଶ୍ରା ବିନା ପରିତ୍ରାଣ ନାହିଁ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପ୍ରାଣରେ ଉତ୍ସାହ ନାହିଁ, ଅଛି କେବଳ ବିଶ୍ୱାସ ।''

'ବନ୍ଦୀର ଆତ୍ମକଥା'ରେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଉପରେ ଯେଉଁ ଭରସା ବ୍ୟକ୍ତ କରିଛନ୍ତି-

''କ୍ଷୀଣ ହେଲେ କେବେ ଧାର୍ମିକ ଶକତି
ଆସନ୍ତି ଓହ୍ଲାଇ ପ୍ରଭୁ ବିଶ୍ୱପତି,
ନିତ୍ୟ ଧାମୁ ଛାଡି ରତ୍ନ ସିଂହାସନ
କରିବାକୁ ଧର୍ମ ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ ।''

ତାହା ସବୁ ସମୟରେ ସମଗ୍ର ମାନବ ଜାତି ପାଇଁ ଆଶାର ଆଲୋକବର୍ତ୍ତିକା ସଦୃଶ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଜଗତ ଚାହୁଁଛି, ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ରତ୍ନ ସିଂହାସନ ଛାଡି ଧର୍ମର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରନ୍ତୁ । ଜଗତକୁ ଦୁର୍ଗତିମୁକ୍ତ କରନ୍ତୁ ।

ଗୋପବନ୍ଧୁ ନିଜର ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଯେଉଁ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ଏକ ଚିରନ୍ତନ ଚେତନାର ଉତ୍ସ ରୂପେ ଉଦ୍‌ଭାସିତ । ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଗଣ ଦେବତା ଉତ୍କଳର ପ୍ରାଣ ନୀଳାଚଳ ବିହାରୀ ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ହେଉଛନ୍ତି, ଅନାଥର ନାଥ । ଦୁର୍ଗତି କାଳରେ ଉତ୍କଳର ସାହା ଭରସା । ପୁତ୍ରର ମଙ୍ଗଳକାମୀ ଜଣେ ଉତ୍କଳୀୟ ନାରୀ ପାଇଁ ସେ କୃପାସିନ୍ଧୁ । ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଉତ୍କଳର ଅଦୃଷ୍ଟ ନେତା । ତାଙ୍କରି ଇଙ୍ଗିତରେ ଜାତୀୟ ବିକାଶ ପାଇଁ ସଂଗ୍ରାମର ସ୍ରୋତ ପ୍ରବାହିତ ହୁଏ । ମହାଭାରତୀୟ ଭାବନାର ସେ କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ । ଉତ୍କଳର ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ସେନାପତି ସାଜି ସେ କୃପାଣ ଧରି ଯୁଦ୍ଧ କରିପାରନ୍ତି । ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କଲେ ସବୁ ସଙ୍କଟରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଏ ମାନବ ଜାତି । ସେ ଜଗତର ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତା ।

ନାଗାବଗିଚା, ପ୍ରଥମ ଗଳି,
ମଧୁବନ, ପୁରୀ-୨